

MESLEK HASTALIĞI OLARAK SAĞLIK ÇALIŞANLARINDA COVID-19

Dr. Canan Demir

Tıp Doktoru, Göğüs Hastalıkları Uzmanı, İş ve Meslek Hastalıkları Uzmanı

Sağlık Bakanlığı Ankara Mesleki ve Çevresel Hastalıkları Hastanesi

Giriş

COVID-19 pandemisi sürecinde 09 Eylül 2020 tarihi itibarıyla dünya genelinde toplam 28 milyona yakın kişi enfekte olmuş ve 900 binin üzerinde insan bu enfeksiyonun sonucu olarak yaşamını yitirmiştir. (1) Ülkemizde ise Sağlık Bakanlığı verilerine göre bu süreçte 284 binin üzerinde kişi enfekte olmuş, 6 binden fazla kişi bu enfeksiyon nedeniyle ölmüştür.

Pandemi sürecinin doğası gereği COVID-19 etkeni olan SARS-cov-2 virüsü ile her bireyin her ortamda karşılaşması mümkün olmakla birlikte bazı kişi ve grupların bu enfeksiyona yakalanmak konusunda daha yüksek risk taşıdığı bilinmektedir. Bulaşın en yüksek olduğu ortamların başında işyerleri gelmektedir. Özellikle kapalı ve kalabalık ortamlarda, yakın çalışma ve kişilerle yakın temas gerektiren işlerde çalışanlarda bu riskin toplumun geneline kıyasla çok daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Tüm enfeksiyonlarda olduğu gibi COVID-19 hastalığında da çalışanlar arasında en yüksek enfeksiyon riski olan meslek grubu sağlık çalışanlarıdır. Şüphesiz bunun pek çok nedeni vardır. Bu nedenler ilerleyen bölümlerde detaylı olarak irdelenecektir.

COVID-19 hastalığına ilişkin bilgilerimiz yeterli olmamakla birlikte hastalığın bulaş yolları, risk etmenleri gibi temel konularda oldukça önemli bir uluslararası bilgi birikimi oluşmuş durumdadır. Bu bilgileri değerlendiren pek çok ülke ve uluslararası kuruluş COVID-19'un çalışma ortamındaki yayılma süreçleri, risk altındaki çalışanların özellikleri, bu hastalığın meslek hastalığı kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği gibi konularda oldukça önemli belgeler üretmişlerdir. Bu raporda mevcut bilimsel bilgi ve belgelerden yararlanılarak ülkemiz için doğru ve uygulanabilir bir perspektif ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Sağlık Çalışanlarında COVID-19 Hastalığı: Dünyadaki Durum

Dünya genelinde salgının başından beri toplam ne kadar sağlık çalışanının enfekte olduğu ve hayatını kaybettiği tam olarak bilinmemekle birlikte çeşitli ülkeler buna ilişkin verilerini paylaşmışlardır. Yayımlanmış ülke verilerinin

ortak özelliği tüm bu ülkelerde sağlık çalışanlarında COVID-19'un normal topluma göre katlarca artmış olarak görülmesidir.

Sağlık çalışanlarındaki bu artmış COVID-19 sıklığının şüphesiz pek çok nedeni vardır. Bunların başında, tüm dünyadaki insanlar salgının kontrol altına alınabilmesi için mümkün olduğunca evlerinde kalmaya çalışırken sağlık çalışanlarının artan iş yükünün doğal bir sonucu olarak her zamankinden daha fazla çalışmak zorunda kalmış olmalarıdır. Bunun yanında uzun çalışma saatleri, hastaların her türlü vücut sıvılarıyla artmış temas, işin yürütüm koşulları gereği çoğu zaman fiziksel mesafe kuralına uyulamaması, yeterli miktar ve nitelikte kişisel koruyucu donanım sağlanamaması, çalışma koşullarından dolayı immunitenin baskılanması (yeterli ve dengeli beslenememe, uyku süresinin azalması ve uyku kalitesinin bozulması, yoğun fiziksel ve mental stres altında çalışma) gibi nedenler de sağlık çalışanlarında COVID-19 sıklığının artmasıyla ilişkilidir.

Sağlık çalışanlarının pandemi dönemindeki çalışma koşulları ile yukarıda sayılan nedenler bir arada değerlendirildiğinde bu iş kolundaki artmış COVID-19 sıklığı ile COVID-19'a bağlı ölüm sıklığı şaşırtıcı değildir. Konuya ilişkin farklı ülkelerden çok sayıda çalışma mevcuttur. Bunlardan bazılarının sonuçları sorunun boyutunun daha iyi anlaşılabilmesi adına aşağıda irdelenmeye çalışılmıştır:

İtalya'da 7 Nisan 2020 tarihinde 12 bin 680 sağlık çalışanının enfekte olduğu ve 126 sağlık çalışanının COVID-19 nedeniyle yaşamını yitirdiği bildirilmiştir. Bunun en önemli nedenleri arasında sağlık kuruluşlarındaki yüksek virüs yükü, salgının başında daha belirgin olmak üzere uygun kişisel koruyucu donanımların sağlanması konusundaki yetersizlikler ve temel iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin işin yürütüm koşulları sebebiyle yeterince uygulanamaması sayılmıştır. (3)

Houston, Texas'ta yapılan bir araştırmada 2787 sağlık çalışanı ve 85 toplum bireyinin COVID-19 PCR sonuçları karşılaştırılmış ve en yüksek PCR pozitiflik oranları COVID kliniklerinde çalışan sağlık çalışanlarında tespit edilmiştir (%5.4). (4)

Yine Amerika'dan yapılan çeşitli çalışmalarda sağlık çalışanlarının çoğu zaman uygun kişisel koruyucu donanıma ulaşamadıkları, çalışma şartları sebebiyle sağlanmış olan donanımları dahi kimi zaman uygun şekilde kullanamadıkları bildirilmiştir. (5, 6)

Chou R ve arkadaşlarının ilk olarak Mayıs 2020'de sağlık çalışanlarında koronavirüs enfeksiyonlarının epidemiyolojisi ve risk faktörleri konusunda yayımlanmış oldukları ve daha sonra düzenli olarak güncellemelerini paylaştıkları derlemelerinde konu oldukça detaylı şekilde ele alınmıştır. En son Ağustos 2020'de güncellemesi yayınlanan bu önemli derlemede çeşitli ülkelerden elde edilen veriler değerlendirilmiş ve sağlık çalışanlarında COVID-19 sıklığının yüzde 1,9 ile yüzde 12,6 arasında değiştiği gözlemlenmiştir -ki bu sıklık COVID-19'un toplumda görülme sıklığının çok üstündedir. (7)

Tüm dünyadaki insanlar salgının kontrol altına alınabilmesi için mümkün olduğunca evlerinde kalmaya çalışırken sağlık çalışanlarının artan iş yükünün doğal bir sonucu olarak her zamankinden daha fazla çalışmak zorunda kalmış olmalarıdır.

Çalışanların, çalışırken veya işten kaynaklı olarak yaralanması veya hastalanması iş kazası veya meslek hastalığı olarak kabul edilir.

Sağlık çalışanları için Covid-19'un meslek hastalığı olarak kabul edilmemesi

#NormalDeğil

Türk Tabipleri Birliği

Gelenen bu noktada pek çok ülkenin gerek kendi deneyimlerini, gerekse bu alandaki mevcut bilimsel bilgileri değerlendirerek sağlık çalışanlarında COVID-19 hastalığını meslek hastalığı olarak kabul ettikleri görülmektedir. Bunun yanında bazı önemli uluslararası kuruluşlar da sağlık çalışanlarında COVID-19 hastalığının meslek hastalığı olarak kabul edilmesi gerektiğini bildirmişlerdir. Sağlık çalışanlarında COVID-19 hastalığını meslek hastalığı olarak kabul eden kuruluşlara ait bilgiler tabloda özetlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 1: Sağlık Çalışanlarında COVID-19'u Meslek Hastalığı Olarak Kabul Eden Ülke ve Kuruluşlardan Örnekler

Ülke / Kuruluş	Kararın Özeti
Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)	Çalışma koşullarından kaynaklı olarak COVID-19 hastalığına yakalanan çalışanlarda bu hastalığın iş kazası / meslek hastalığı olarak kabul edilmesi gerektiği, bu çalışanların ölümleri halinde yakınlarına tazminat verilmesi gerektiği belirtilmiştir. (8)
Uluslararası Sosyal Güvenlik Teşkilatı (International Social Security Association) (ISSA)	Her ne kadar COVID-19 hastalığının etkeni olan SARS-cov-2 virüsünün iş ortamında edinildiğinin ortaya konulması kolay olmasa da bu durumun ortaya konulabildiği hallerde ILO'nun ilgili düzenlemeleri esas alınarak bu hastalığın meslek hastalığı olarak kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir. (9)
Uluslararası Ticaret Birlikleri Konfederasyonu (The International Trade Union Confederation) (ITUC)	"Uluslararası İşçileri Anma Günü" olan 27.04.2020 tarihinde SARS-cov-2 enfeksiyonunun meslek hastalığı olarak kabul edilmesi için çağrıda bulunmuştur. (10)
Avrupa İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı	Avrupa genelinde sağlık çalışanlarındaki COVID-19 hastalığının meslek hastalığı olarak kabul edilmesini önermiştir. (11)

Ülke / Kuruluş	Kararın Özeti
(EU-OSHA)	
Belçika	COVID-19 hastalığını ulusal meslek hastalıkları listesine eklemiştir. PCR pozitif olan tüm sağlık çalışanlarında COVID-19 hastalığı meslek hastalığı olarak kabul edilmektedir. (12)
İtalya	Tüm sağlık kuruluşlarında çalışan (özel ve devlet) doktorlar, hemşireler ve diğer tüm sağlık çalışanları için COVID-19 hastalığını meslek hastalığı olarak kabul ettiği belirtilmiştir. Bu iş kolundaki çalışanlarda enfeksiyonun kaynağının tam olarak saptanmasının oldukça sorunlu olması nedeniyle sağlık çalışanlarında tespit edilen COVID-19 hastalığı otomatik olarak meslek hastalığı kabul edilmektedir. Buna ek olarak İtalya, sağlık çalışanlarının işe geliş ve gidişleri sırasında edinmiş oldukları COVID-19 hastalığını da meslek hastalığı olarak kabul etmektedir. (9)
Almanya	Almanya'nın Ulusal Meslek Hastalıkları Listesi'nde sağlık çalışanlarındaki virüs enfeksiyonları (No 3101) meslek hastalığı olarak kabul edilmektedir. Almanya bu kapsamda sağlık çalışanlarında COVID-19 hastalığını meslek hastalığı olarak kabul etmektedir. (9)
Güney Afrika	COVID-19 hastalığı açısından özellikli ve riskli alanlarda ve bölgelerde çalışan çalışanlar için COVID-19 hastalığı meslek hastalığı olarak kabul edilmektedir. (9)
Kanada	Çalışanın SARS-cov-2 virüsü ile iş ortamında karşılaştığının belgelenmesi durumunda COVID-19 hastalığı meslek hastalığı olarak kabul edilmektedir. (9)
Malezya	COVID-19'un tazmin edilebilir meslek hastalıkları arasına alındığını duyurmuştur. (13)

*Bu tablonun dışında da COVID-19 hastalığını sağlık çalışanları başta olmak üzere çeşitli iş kolları için meslek hastalığı olarak kabul etmiş çok sayıda ülke bulunmaktadır.

Yukarıda paylaşılmış olan bilimsel bilgiler ile uluslararası kuruluşlar ile çeşitli ülkelerin almış olduğu kararlar bir arada değerlendirildiğinde sağlık çalışanlarında gelişen COVID-19 hastalığını meslek hastalığı olarak kabul etme eğilimi bulunduğu açıktır.

Özetle; sağlık çalışanları pandemi döneminde hiç olmadıkları kadar büyük bir iş yükü ve enfeksiyon riski altında çalışmaktadırlar ve bu iş kolunda gelişen COVID-19 hastalığı dünya genelinde meslek hastalığı olarak kabul edilmektedir.

Sağlık Çalışanlarında COVID-19 Hastalığı: Ülkemizdeki Durum

Ülkemizde sağlık çalışanlarında COVID-19 hastalığının sıklığına ilişkin ülke bazında yapılmış epidemiyolojik çalışmalar bulunmaması nedeniyle konuya ilişkin en güvenilir kaynak olarak Sağlık Bakanlığı'nın konuya ilişkin açıkladığı veriler esas alınmıştır. Sağlık bakanlığı tarafından konuyla ilgili resmi rakamlar bugüne kadar iki kez açıklanmıştır (29 Nisan ve 2 Eylül 2020).

Toplam Türkiye nüfusu, toplam sağlık çalışanı sayısı, sırasıyla 29 Nisan ve 2 Eylül tarihlerinde açıklanan toplam COVID-19 olgu sayıları tablo üzerinde yerleştirilerek, her iki tarihte toplumdaki ve sağlık çalışanlarındaki hasta oranları karşılaştırılmıştır. (14-18) Yapılan bildirimler ve 2020 Türkiye nüfus bilgileri kullanılarak Türkiye'de sağlık çalışanlarında kesin tanı konmuş COVID-19 olgu sayısı ve Türkiye nüfusu ile karşılaştırılması yapılmıştır. Karşılaştırmalara göre 29 Nisan ve 2 Eylül 2020 tarihlerinde sağlık çalışanlarında COVID-19 oranı topluma göre sırasıyla 4,95 ve 8,48 kat fazladır. (Tablo 2)

Tablo 2: Toplumda ve Sağlık Çalışanlarında COVID-19 Oranlarının Karşılaştırması

	Türkiye	Sağlık Çalışanı
Toplam Nüfus	83154997	1061635
29 Nisan 2020		
COVID-19 olgu sayısı	117589	7428
COVID-19 olgu sayısı / 1 milyon	1414.09	6996.76
Sağlık Çalışanı / Genel Toplum olgu oranı	4.95	
2 Eylül 2020		
COVID -19 olgu sayısı	273301	29865
COVID -19 olgu sayısı / 1 milyon	3286.65	28131.14
Sağlık Çalışanı/ Genel Toplum olgu oranı	8.56	

*Türkiye Covid-19 Olgu Sayısı (2 Eylül 2020): Bakan Koca, "Şu ana kadar sağlık kuruluşlarımızda virüsün bulaşmasından kaçamayan 29 bin 865 çalışmamız oldu. Ne yazık ki 52 sağlık çalışanımızı da yitirdiklerimiz arasında ebediyete yolcu ettik."

<https://www.ntv.com.tr/turkiye/son-dakika-haberi-saglik-bakani-koca-konusuyor,iKTUHPqp0yNH8KOauEqaQ> (Erişim Tarihi: 10.09.2020)

Meslek hastalıklarında nedensellik bağı her zaman önemli bir konu olmuştur. Tarihi olarak bir iş kolunda belli bir risk etmenine maruziyet ile bir sağlık sorunu veya hastalığın görülme sıklığında normal topluma göre 2 ila 3 katlık artış gözlemlenmesi o durumun meslek hastalığı olarak kabul edilmesini kolaylaştırır. Ancak son yıllarda meslek hastalıklarındaki genel eğilim bir hastalığın işyerinde maruz kalınan etkenlere bağlı gelişmesi olasılığının yüzde 51'in üzerinde olması halinde dahi bu hastalığın meslek hastalığı olarak

Sağlık çalışanlarında COVID-19 oranı topluma göre sırasıyla 4,95 ve 8,48 kat fazladır.

kabul edilebileceği yönündedir. Bu bilgilerden hareketle ülkemizde sağlık çalışanlarında görülen COVID-19 hastalığının meslek hastalığı olarak kabul edilmesi bilimsel bilgilerle de uyumludur.

Mevcut Yasal Düzenlemeler Açısından Konu İrdelenecek Olursa;

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nda meslek hastalığı "Mesleki risklere maruziyet sonucu ortaya çıkan hastalık" olarak tanımlanmıştır. (19) 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda ise meslek hastalığı "Sigortalının çalıştığı veya yaptığı işin niteliğinden dolayı tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, bedensel veya ruhsal engellilik halleridir" şeklinde tanımlanmıştır. (20) Her iki tanım bir arada değerlendirildiğinde; COVID-19 hastalığı, çalışanın yaptığı işin niteliğinden dolayı veya işin yürütüm şartları yüzünden (hastaların her türlü vücut sıvıları ile yüksek miktarda temas, fiziksel mesafeye işin yürütüm koşulları nedeniyle uyulamaması, vs), tekrarlayan bir sebeple (virüsle tekrarlayan temas varlığı) ortaya çıktığından dolayı sağlık çalışanlarında meslek hastalığı olarak kabul edilmelidir.

Yine Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliği'nin Mesleki Bulaşıcı Hastalıklar'la ilişkili 19. Maddesinde Meslek Hastalıkları Listesi'nin D Grubu'nda yer alan hastalıkların "**görülen işin gereği olarak veya işyerinin özel koşullarının etkisiyle oluşması ve enfeksiyonun laboratuvar bulguları ile de kanıtlanması**" halinde mesleki bulaşıcı hastalık olarak kabul edileceği belirtilmiştir. Yine aynı maddede "**Bu listede yer almayan fakat görülen iş ve görev gereği olarak bulaştığı kesin olarak saptanan diğer bulaşıcı hastalıklar da meslek hastalığı sayılır. Bu husustaki teşhisin laboratuvar deneyleriyle kanıtlanması gereklidir. Hastalığın en uzun kuluçka süresi yükümlülük süresi olarak alınır.**" ifadesi yer almaktadır. (21)

Tüm bu yasal düzenlemeler bir arada değerlendirildiğinde, COVID-19 hastalığının sağlık çalışanlarında meslek hastalığı olarak kabul edilmesi önünde herhangi bir yasal engel bulunmamaktadır.

Öneriler

COVID-19 hastalığı'nın meslek hastalığı açısından değerlendirilmesini kolaylaştırmak için dünya örnekleri ve mevcut bilimsel bilgiler ve yasal düzenlemeler göz önüne alınarak yapılabilecek öneriler şu şekilde olabilir:

1. Sağlık Bakanlığı ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın bir arada yapacağı çalışmalar neticesinde Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliği'nin Ek-2'sinde yer alan Meslek Hastalıkları Listesi'nin D Grubu'nda yer alan hastalıklara sağlık çalışanları için COVID-19 hastalığının eklenmesi ve sağlık çalışanlarının meslek hastalıkları bildirmenin hangi sağlık kuruluşlarında ne şekilde yapılabileceğine dair bir yol haritası oluşturularak ilgili tüm taraflara duyurulması sağlanabilir.
2. Bundan daha iyi ve daha kalıcı bir çözüm olarak ilgili kanun ve yönetmelik değişiklikleri yapılarak uzun zamandır ülkemizdeki meslek

COVID-19 hastalığı, çalışanın yaptığı işin niteliğinden dolayı veya işin yürütüm şartları yüzünden (hastaların her türlü vücut sıvıları ile yüksek miktarda temas, fiziksel mesafeye işin yürütüm koşulları nedeniyle uyulamaması, vs), tekrarlayan bir sebeple (virüsle tekrarlayan temas varlığı) ortaya çıktığından dolayı sağlık çalışanlarında meslek hastalığı olarak kabul edilmelidir.

hastalıkları bildirim sisteminin en önemli sorunlarından ve eksiklerinden biri olan meslek hastalıklarının Sağlık Bakanlığı'na bildirimini sağlayacak düzenlemeler sağlanabilir.

Ülkemizde halen yasal zorunluluklar gereği meslek hastalıkları bildirimleri SGK'ya yapılmaktadır. SGK sigortacılık kurumu olduğu için ağırlıklı olarak meslek hastalıklarının tazminat ile ilgili süreçlerine odaklanmış bir kuruluştur. Oysa meslek hastalıklarına ait bilgi ve kayıtların koruyucu sağlık hizmetleri perspektifi ile Sağlık Bakanlığı tarafından toplanması halk sağlığı açısından da iş sağlığı açısından da daha uygun ve etkin bir yoldur. Bu amaçla Sağlık Bakanlığı'nın bünyesinde diğer ülke örneklerindeki benzer şekilde bir "Ulusal İş Sağlığı Güvenliği Enstitüsü" kurulması, bu yapının işlevlerinden biri olarak "Meslek Hastalıkları Sürveyans Sistemi"nin oluşturulması ülkemiz açısından hayati öneme sahiptir. Meslek hastalıkları sürveyans sisteminin bir alt sistemi olarak "Sağlık Çalışanlarında Mesleki COVID-19 Sürveyans Sistemi"nin tanımlanması bu özellikli grubun daha etkin şekilde izlenebilmesi ve gerekli olan iş sağlığı müdahalelerin daha hızlı ve etkin şekilde planlanarak hayata geçirilmesi açısından kritiktir.

Sonuç

Bu raporda sağlık çalışanlarında COVID-19 hastalığının dünyadaki ve ülkemizdeki durumu ile hangi kuruluşlar ve ülkeler tarafından meslek hastalığı olarak kabul edildiği konuları irdelenmeye çalışılmıştır. Bu bilgiler ışığında ülkemizdeki yasal düzenlemeler ve yapılabilecekler de göz önüne alınarak konuya ilişkin bir perspektif ve bir yol haritası belirlenmeye çalışılmıştır.

Sağlık çalışanlarının pandemi dönemindeki çalışma koşulları ile bu iş konundaki COVID-19 hastalık sıklığının yüksekliği göz önüne alındığında dünyadaki eğilimle benzer şekilde ülkemizde de bu hastalığın sağlık çalışanlarında meslek hastalığı olarak kabul edilmesi uygun olacaktır. Buna ilişkin yasal ve idari düzenlemelerin daha fazla geç kalınmadan yapılması hem bu hastalık nedeniyle sağlığı olumsuz etkilenen sağlık çalışanlarının, hem de bu hastalık nedeniyle yaşamını yitiren sağlık çalışanlarının yakınlarının yasal haklarına kavuşabilmeleri açısından çok önemlidir. Bunun yanı sıra devam etmekte olan pandemi süreci ile gelecek olası salgınlarda sağlık çalışanlarının çalışma koşullarına yönelik yapılacak olan iş sağlığı müdahalelerinin planlanabilmesi açısından COVID-19'un sağlık çalışanlarında meslek hastalığı olarak kabul edilmesi elzemdir.

SARS-cov-2 virüsünün neden olduğu bu salgın insanlığın gördüğü ilk salgın olmadığı gibi son salgın da olmayacaktır. Dolayısıyla ülkemizin bu tip halk sağlığı krizleri için önceden hazırlanmış bir yol haritasının bulunması bundan sonraki salgınlara yönetimi için de elimizi güçlendirecektir.

Her ne kadar ağır koşullarda çalışsalar, çoğu zaman hak ettikleri ücreti alamazlar ve sıklıkla sözel ve fiziksel şiddetin mağduru olsalar da sağlık çalışanları, en önemli ve en değerli insan kaynağımızdır. Pandemi süreci bu gerçeği bir kez daha ortaya koymuştur. Bu nedenle, bu olağanüstü koşullarda göstermiş oldukları yüksek sorumluluk duygusu, iş disiplini ve yaptık-

Yasal ve idari düzenlemelerin daha fazla geç kalınmadan yapılması hem bu hastalık nedeniyle sağlığı olumsuz etkilenen sağlık çalışanlarının, hem de bu hastalık nedeniyle yaşamını yitiren sağlık çalışanlarının yakınlarının yasal haklarına kavuşabilmeleri açısından çok önemlidir.

ları büyük fedakarlıklar göz önüne alınarak taleplerine kulak verilmelidir. Hem toplumsal hem de yönetsel düzeyde onların hastalık risklerini en aza indirecek, çalışma ve yaşam koşullarını iyileştirecek ve yalnız olmadıklarını hissettirecek düzenlemelerin bir an evvel hayata geçirilmesi toplumun ve devletin sağlık çalışanlarına olan borcudur.

Sağlık çalışanları, işlerini yaparken güvende olduklarını ve korunduklarını hissetmeye her zamankinden daha fazla ihtiyaç duymaktalar. Bu perspektif- le atılabilecek en anlamlı adımlar; sağlık çalışanlarında COVID-19'un meslek hastalığı olarak kabul edilmesi, bunun için gerekli olan yasal ve idari düzenlemelerin yapılması, Sağlık Bakanlığı bünyesinde kurulacak olan "Ulusal İş Sağlığı Güvenliği Enstitüsü" çatısı altında "Mesleki COVID-19 Hastalığı İçin Aktif Sürveyans Sistemi"nin kurulmasıdır.

Kaynaklar

1. <https://www.worldometers.info/coronavirus/> (Son erişim tarihi: 09.09.2020)
2. <https://covid19.saglik.gov.tr/> (Son erişim tarihi: 09.09.2020)
3. Barranco R, Ventura F. Covid-19 and infection in health-care workers: An emerging problem. *Medico-Legal Journal*. 2020;88(2):65-66. Doi:10.1177/0025817220923694
4. Vahidy FS, Bernard DW, Boom ML, et al. Prevalence of SARS-cov-2 Infection Among Asymptomatic Health Care Workers in the greater Houston, Texas, Area. *JAMA Netw Open*. 2020;3(7):e2016451. Doi:10.1001/jamanetworkopen.2020.16451
5. Ranney ML, Griffith V, Jha AK. Critical Supply Shortages - The Need for Ventilators and Personal Protective Equipment during the Covid-19 Pandemic. *N Engl J Med*. 2020 Apr 30;382(18):e41. Doi: 10.1056/nejmp2006141. Epub 2020 Mar 25.
6. Gondi S, Beckman AL, Deveau N, Raja AS, Ranney ML, Popkin R, He S. Personal protective equipment needs in the USA during the COVID-19 pandemic. *Lancet*. 2020 May 23;395(10237):e90-e91. Doi: 10.1016/S0140-6736(20)31038-2. Epub 2020 May 14.
7. Chou R, Dana T, Buckley DI, Selph S, Fu R, Totten AM. Update Alert 3: Epidemiology of and Risk Factors for Coronavirus Infection in Health Care Workers. *Ann Intern Med*. 2020 Aug 3:L20-1005. Doi: 10.7326/L20-1005.
8. ILO Standards and COVID-19 (coronavirus) (Son Erişim Tarihi: 09.09.2020) https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---normes/documents/genericdocument/wcms_739937.pdf
9. <https://ww1.issa.int/news/can-covid-19-be-considered-occupational-disease> (Son Erişim Tarihi: 09.09.2020)
10. <https://www.ituc-csi.org/about-us?Lang=en> (Son Erişim Tarihi: 09.09.2020)
11. <https://osha.europa.eu/en/oshnews/be-recognition-covid-19-occupational-diseases-extended-critical-workers-essential> (Son Erişim Tarihi: 09.09.2020)
12. https://www.fedris.be/fr/FAQ_FR-Covid-19#h2_0 (Son Erişim Tarihi: 09.09.2020)
13. https://www.ilo.org/global/topics/geip/news/WCMS_741984/lang-en/index.htm (Son Erişim Tarihi: 09.09.2020)
14. <http://www.tuik.gov.tr/ustmenu.do?Metod=temelist> (Son Erişim Tarihi: 8.05.2020)
15. https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200430-sitrep-101-covid-19.pdf?Sfvrns=2ba4e093_2 (Son Erişim Tarihi: 8.05.2020)
16. "10 Nisan 2020: Sağlık personeli sayımız 1 milyon 61 bin 635'tir. Bunun 165 bin 363'ü doktor, 204 bin 969'u hemşiredir." <https://www.sozcu.com.tr/2020/saglik/turkiyede-kac-saglik-personeli-var-bakan-koca-turkiyedeki-toplam-saglik-personel-sayisini-acikladi-5739923/> (Son Erişim Tarihi: 8.05.2020)

17. 29 Nisan 2020: Bakan Koca, coronadan etkilenen sağlık çalışanı sayısını açıkladı. Koca, “Şu dönemde, maalesef enfekte olan sahada çalışan sağlık çalışanlarımızın sayısı fazla oldu. Toplam sayımız 7 bin 428. Yani 1 milyon çalışmamız içinde 7 bin 428 kişi enfekte, ortalama vakalarımız içindeki oranı yüzde 6,5’e yakın” dedi.] <https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/son-dakika-coronadan-etkilenen-saglik-calisani-sayisi-aciklandi-5782942/> (Son Erişim Tarihi: 8.05.2020)
18. <https://www.sabah.com.tr/gundem/2020/09/02/son-dakika-2-eylul-turkiyede-corona-virus-vaka-ve-olu-sayisi-kac-oldu-2-eylul-2020-carsamba-saglik-bakanligi-turkiye-corona-virusu-gunluk-son-durum-tablosu?Paging=2> (Son Erişim Tarihi: 10.09.2020)
19. 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6331.pdf> (Son Erişim Tarihi: 10.09.2020)
20. 5510 Sayılı İş Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5510.pdf> (Son Erişim Tarihi: 10.09.2020)
21. Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliği https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?Mevzuatno=12511&mevzuattur=7&mevzuat_tertip=5 (Son Erişim Tarihi: 10.09.2020)